

Вадим Павлович САМОЙЛОВ

головний спеціаліст, Національне агентство з питань запобігання корупції

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7332-1070>

e-mail: vsamoylov.98@gmail.com

ГЕНЕЗА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОНФІСКАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано розвиток нормативно-правового регулювання спеціальної конфіскації в Україні на сучасному етапі – тобто із моменту набуття Україною незалежності. Виокремлено три основних періоди розвитку норм про здійснення зазначеного заходу кримінально-правового характеру, охарактеризовано основні риси кожного періоду. Проаналізовано основні проблеми, пов'язані із нормативно-правовим регулюванням спеціальної конфіскації протягом кожного із періодів. Описано окремі непослідовні законодавчі кроки у контексті спеціальної конфіскації. Зроблено релевантні висновки.

Ключові слова: спеціальна конфіскація, захід кримінально-правового характеру, період розвитку нормативно-правового регулювання

ВСТУП

Інститут спеціальної конфіскації як інститут Загальної Частини (далі – ЗЧ) Кримінального Кодексу (далі – КК) України є відносно новим у правовій системі України, адже ст.ст. 96¹ та 96² імплементовано у КК лише 2013 р. Саме тоді частота змін до відповідних положень КК – з моменту імплементування до вказаних статей зміни вносилися шість разів – є окремим аргументом на доведення позиції, що наразі як на теоретичному, так і на нормативному рівні відсутня єдність стосовно місця, ролі та кримінально-правових властивостей спеціальної конфіскації як заходу кримінально-правового характеру. Розуміння особливостей розвитку інституту спеціальної конфіскації є необхідним для створення підґрунтя належного розвитку зазначеного заходу кримінально-правового характеру у подальшому.

Питання, пов'язані зі спеціальною конфіскацією, останніми роками досліджували такі українські та закордонні вчені як В.В. Березнер, В.М. Бурдін, А.О. Винник, І.М. Горбачова, К.П. Задоя, О.В. Козаченко, А.І. Зіневич, О.Я. Кондра [1], Ф.К. Набіулін, Н.А. Орловська [7], М.М. Панов, Г.М. Собко, В.О. Туляков, М.І. Хавронюк [17], В.В. Шпіляревич, Г.З. Яремко.

Водночас питання, пов'язані з еволюцією розвитку норм про спеціальну конфіскацію, не отримали належної уваги у працях зазначених авторів.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною основою для даного дослідження є праці провідних вчених, а також законодавство України та окремі правові позиції судових органів України. Методологічну основу цього дослідження становлять історичний метод, метод аналізу та синтезу та порівняльно-правовий метод.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданням цього дослідження є визначення основних періодів розвитку нормативно-правового регулювання спеціальної конфіскації в Україні та виокремлення основних особливостей кожного періоду.

РЕЗУЛЬТАТИ

Перед характеристикою основних історичних аспектів спеціальної конфіскації як правового явища доцільно зробити кілька застережень.

По-перше, під джерелами (пам'ятками) права для цілей цього дослідження розумітимемо лише джерела законодавства: передусім положення законів України про кримінальну відповідальність, окремі положення Конституції України та окремі положення кримінального процесуального законодавства.

По-друге, під джерелами права сучасної України розумітимемо саме ті джерела, які були чинними на момент 1991 р., тобто на момент проголошення Україною незалежності. Більш давні пам'ятки права у даному дослідженні не аналізуються.

Отже, беручи до уваги окремі доктринальні підходи до спеціальної конфіскації, а також еволюцію нормативно-правового регулювання цього інституту, **вважаємо за доцільне виділити три основні періоди розвитку законодавства зі спеціальної конфіскації у сучасній Україні:**

I. Нормативно-правове регулювання спеціальної конфіскації у кримінально-правових санкціях статей Особливої частини (далі – ОЧ) КК редакцій 1960 р. та 2001 р.

II. Нормативно-правове регулювання спеціальної конфіскації як у кримінально-правових санкціях, так і на рівні ЗЧ КК 2001 р.

III. Нормативно-правове регулювання спеціальної конфіскації на рівні ЗЧ КК 2001 р.

Стосовно першого періоду. Часовими рамками першого періоду є 24.08.1991 – 15.12.2013 рр. Кінцева дата пов'язана із моментом набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» [12].

За нашими підрахунками спеціальна конфіскація у КК 1960 р. була передбачена у вісімнадцяти санкціях: ст.ст. 76, 80 (ч.ч. 1, 2), 80¹ [3], 160 (ч.ч. 1, 2), 161 (ч.ч. 1, 2), 162 (ч.ч. 1, 2), 162¹ (ч.ч. 1, 2), 163¹ (ч.ч. 1, 2), 199 (ч.ч. 2-4),

201, 211¹ [4].

Із подальшим розвитком інститутів кримінального права України кількість санкцій, які містили положення, що стосуються спеціальної конфіскації, невинно зростала. Зокрема, суттєво збільшилася кількість таких санкцій із прийняттям КК 2001 р. і за підрахунками О. Кондри [1] станом на 19.03.2009 р. становила 56 санкцій, тобто збільшилася приблизно у 3 рази порівняно з попереднім показником.

Наведене свідчить про неможливість на даному етапі обійтися без норм, які стосуються спеціальної конфіскації, у правовій системі України та про зростання ролі спеціальної конфіскації як заходу кримінально-правового впливу.

Також доцільно відзначити, що питання спеціальної конфіскації врегульовано у нормах кримінального процесуального права. Зокрема, ст. 81 Кримінально-процесуального кодексу (КПК) України, затвердженого Законом від 28 грудня 1960 р., яка врегульовувала порядок вирішення питання про долю речових доказів, також стосувалася спеціальної конфіскації, адже передбачала конфіскацію знярядь злочину, що належать обвинуваченому, а також грошей, цінностей та інших речей, нажитих злочинним шляхом [6].

Аналогічні норми містилися і у «новому» КПК України від 13.04.2012 р. У наведених нижче пунктах первинної редакції ч. 9 ст. 100 цього нормативно-правового акта було передбачено:

1) гроші, цінності та інше майно, які належать обвинуваченому і були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення, конфіскуються;

2) гроші, цінності та інше майно, які належать обвинуваченому і були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення, конфіскуються;

5) гроші, цінності та інше майно, які були об'єктом кримінального правопорушення або іншого суспільно небезпечного діяння, повертаються законним володільцям, а в разі невстановлення їх – передаються у дохід держави в установленому Кабінетом Міністрів України порядку;

6) гроші, цінності та інше майно, набуте в результаті вчинення кримінального правопорушення, доходи від них передаються в дохід держави [5].

На той час набула чинності Конституція України, положеннями ч. 6 ст. 41 якої було передбачено, що конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом [2].

Грунтуючись на наведеному вище, виділяємо такі особливості нормативно-правового регулювання інституту спеціальної конфіскації у першому періоді.

Фактично спеціальна конфіскація на даному етапі як правове явище «існувала» лише в окремих санкціях статей особливих частин законодавства про кримінальну відповідальність, що передбачали кримінальну відповідальність за окремі види злочинів (кримінальних правопорушень). Такий статус не сприяв правильному застосуванню цього інституту та вирішенню питання про його правову природу. В окремих публікаціях навіть відстоюється позиція, що відповідні вказівки у санкціях, приклади яких вже наводи-

лися вище, є частковою конфіскацією [17].

Водночас відсутність ознак конфіскації майна як виду покарання (нехай і часткової) підтверджувалася окремими правозастосовними орієнтирами того періоду.

Зокрема, абзац перший п. 18 постанови пленуму Верховного Суду України (далі – ПП ВСУ) від 03.06.2005 р. № 8 «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» закріплював таке положення: судам треба мати на увазі, що товари (предмети порушення митних правил), а також предмети зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування зазначених товарів від митного контролю, і транспортні засоби, які використовувалися для переміщення товарів через митний кордон України, підлягають конфіскації на підставі ч. 3 ст. 328 МК незалежно від часу вчинення або виявлення правопорушення, а відповідно до ч. 2 ст. 326 МК – незалежно від того, чи є ці товари і транспортні засоби власністю правопорушника» [16].

Також у абз. 3 та 4 п. 19 ПП ВСУ № 7 від 24.10.2003 р. «Про практику призначення судами кримінального покарання» зазначається: якщо додаткове покарання у виді конфіскації майна за санкцією статті (санкцією частини статті) є обов'язковим, то у разі прийняття рішення про звільнення особи від відбування покарання з випробуванням воно не застосовується, оскільки ст. 77 КК передбачено вичерпний перелік додаткових покарань, що можуть бути призначені у такому випадку, серед яких конфіскація майна відсутня. У разі прийняття такого рішення у вирокі мають бути наведені відповідні мотиви; посилятися на ст. 69 КК не потрібно. Звернути увагу судів на те, що це правило не поширюється на випадки застосування судом передбаченої санкцією статті (санкцією частини статті) спеціальної конфіскації (предмети контрабанди, знаряддя і засоби полювання, незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним промислом та все добуто тощо) [15].

Саме можливість застосування конфіскації до майна, яке не є власністю правопорушника, підтверджує іншу правову природу спеціальної конфіскації, відмінну від кримінального покарання, адже відповідно до ч. 1 ст. 59 КК покарання у виді конфіскації майна полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Крім цього, до такого ж висновку можна прийти шляхом тлумачення вищенаведених положень ПП ВСУ № 7 від 24.10.2003 р.

Водночас існування на рівні санкцій статей ОЧ закону України про кримінальну відповідальність кримінально-правового явища, яке не було передбачено на рівні їх ЗЧ, викликало питання, зокрема, стосовно конституційності спеціальної конфіскації: положень ч. 1 ст. 81 КПК 1960 р., які допускали вирішення питання про речові докази (зокрема конфіскацію предметів) постановою органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття справи – тобто актом, відмінним від рішення суду.

Усе вищезазначене обумовлювало необхідність реформування спеціальної конфіскації, що й почалося на наступному етапі.

Стосовно другого періоду. Часовими рамками цього

періоду є 15.12.2013 – 26.11.2015 рр. Його також можна назвати перехідним періодом у регулюванні інституту спеціальної конфіскації.

Вже згаданим Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» регулювання спеціальної конфіскації почало здійснюватися на рівні ЗЧ КК України 2001 р. Кодекс було доповнено ст.ст. 96¹ та 96², які присвячувалися регулюванню цього інституту. Поняття «Спеціальна конфіскація» стало легальним і йому було надано таке законодавче визначення:

«Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна за умови вчинення злочину у випадках, передбачених в Особливій частині цього Кодексу» (ч. 1 ст. 96¹ КК у її первинній редакції).

Водночас, як це й впливає із запропонованої нами назви цього періоду розвитку нормативно-правового регулювання спеціальної конфіскації, а також зі змісту ст. 96¹ КК вищенаведеної редакції, вказівки на конфіскації окремого майна, що є предметами, знаряддями злочину тощо, у статтях ОЧ КК не лише залишалися, а й доповнювалися вказівкою на спеціальну конфіскацію (див., наприклад, санкцію ст. 364 КК у редакції, викладеній у вказаному Законі).

Подальші зміни до законодавчого визначення спеціальної конфіскації було внесено у зв'язку із набранням чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» [8].

Зокрема, наведеним законом поняття спеціальної конфіскації було вдосконалено і визначалося у такий спосіб:

«Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених цим Кодексом, за умови вчинення злочину, передбаченого статтею 354 та статтями 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 розділу XVII ОЧ цього Кодексу, або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого зазначеними статтями».

Водночас звертає на себе увагу, що у даній редакції застосування спеціальної конфіскації обмежувалося лише колом окремих корупційних злочинів, а у санкціях відповідних статей, що передбачають кримінальну відповідальність за такі злочини, з'явилася вказівка на застосування спеціальної конфіскації.

Очевидною залишається роль спеціальної конфіскації як більш універсального інституту, що не повинен охоплювати лише таке коло суспільно небезпечних діянь, як корупційні кримінальні правопорушення.

Окремі зміни, що стосуються спеціальної конфіскації, внесено до КК після набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції» [9], зокрема санкції окремих частин ст. 159¹ КК (порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації, агітації з

всеукраїнського або місцевого референдуму), викладеної у новій редакції, доповнено вказівками на спеціальну конфіскацію.

Окрім цього, Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» термін «спеціальна конфіскація» запроваджено і у кримінальному процесуальному законодавстві України.

Назва ст. 100 звучить як «Зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про спеціальну конфіскацію», причому ч. 9 цієї статті викладена у новій редакції, яка регулювала процесуальний порядок застосування спеціальної конфіскації.

Під час підведення підсумків з особливостей нормативно-правового регулювання інституту спеціальної конфіскації на даному етапі слід відзначити таке.

Безумовно позитивним кроком є рішення законодавця про імплементацію норм зі спеціальної конфіскації у ЗЧ КК 2001 р. Водночас те, що законодавець не відмовився від згадки про спеціальну конфіскацію у кримінально-правових санкціях в ОЧ КК, робить законодавчі зміни половинчастими, а регулювання – несистемним, а в окремих випадках – неповним.

Критикуючи ситуацію, що склалася із нормативним регулюванням спеціальної конфіскації в межах даного періоду, Н.А. Орловська навіть оперує термінами «спеціальна конфіскація «нового формату», – називаючи такою захід кримінально-правового впливу, що врегульовано ст.ст. 96¹ та 96² КК (тобто на рівні ЗЧ КК), та «спеціальна конфіскація «старого формату», – називаючи такою захід кримінально-правового впливу, передбачений у санкціях статей ОЧ КК [7].

Для підтвердження порушення принципу системності нормативно-правової регламентації під час внесення окремих змін, що стосуються спеціальної конфіскації на даному етапі, можна навести такий приклад.

Ч. 2 ст. 159¹ у редакції Закону від 08.10.2015 р. містила таку санкцію: караються штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та зі спеціальною конфіскацією.

Водночас чинна на той момент редакція ч. 1 ст. 96¹ КК містила вичерпний перелік злочинів, за вчинення яких можливе застосування спеціальної конфіскації. Злочини, передбачені ст. 159¹ КК, у цей перелік не входили, до того ж положення ч. 1 ст. 96¹ КК було сформульоване як імперативне та не містило жодних застережень.

Чому законодавець у викладенні санкції ст. 159¹ КК у новій редакції не вніс необхідні зміни до ст. 96¹ КК – залишається загадкою.

За таких умов подальше реформування інституту спеціальної конфіскації видавалося неминучим.

І хоча набрання чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» є по-

чатком реформування інституту спеціальної конфіскації у кримінальному праві України, однак загалом видається, що законодавець, вносячи відповідні зміни, не «мав повного уявлення» на те, як саме повинна «виглядати» спеціальна конфіскація як правове явище.

Стосовно третього періоду. Умовно цей період можна назвати сучасним, адже триває він і досі. Початковою датою цього періоду є 26.11.2015 р. – тобто момент набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення інституту спеціальної конфіскації з метою усунення корупційних ризиків при її застосуванні» [11].

Цей Закон запропонував принципово новий підхід до законодавчого врегулювання спеціальної конфіскації.

По-перше, надано нове законодавче визначення спеціальної конфіскації у ч.1 ст.96¹ КК:

«Спеціальна конфіскація – примусове безоплатне вилучення за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей, у тому числі коштів, що знаходяться на банківських рахунках чи на зберіганні у банках або інших фінансових установах, іншого майна, включаючи майно третіх осіб, у випадках, визначених цим Кодексом, за вчинення злочину, передбаченого статтями 146-150-1, 152-156, 190-192, 198, 201, 209-212-1, 222, 233, 255-260, 301-320, 354, 361-365-2, 368-369-2 цього Кодексу».

По-друге, внесено зміни у низку санкцій статей ОЧ КК, якими виключено згадку про спеціальну конфіскацію.

Водночас, попри здавалося б задану у зв'язку з набранням чинності цим Законом законодавчу тенденцію з врегулювання спеціальної конфіскації на рівні лише ЗЧ КК із виключенням згадки про неї у санкціях статей його ОЧ, окремі випадки «законодавчої непослідовності» на даному етапі залишалися.

Найперше доцільно відзначити, що сам Закон від 10.11.2015 р. виключав згадку про спеціальну конфіскацію у санкціях статей ОЧ лише вибірково – у деяких санкціях така згадка все ж залишалася (див., наприклад, відповідні редакції ч. 2 ст. 159¹; ч.3 ст. 159¹ КК).

До того ж подальші законодавчі зміни суперечили означеній тенденції на виключення згадок про спеціальну конфіскацію у кримінально-правових санкціях.

Наприклад, Законом України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» [14], який набрав чинності 03.12.2015 р., ОЧ КК було доповнено ст. 369³ (протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань) із вказівкою на спеціальну конфіскацію в її санкціях.

Втім, такі суперечності загалом виглядали лише як виняток із означеної тенденції, адже вже Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації» № 1019-VIII від 18.02.2016 р. [13] внесено суттєві зміни у нормативно-правове регулювання цього заходу кримінально-правового впливу,

причому із подальшим виключенням згадки про спеціальну конфіскацію у цілій низці кримінально-правових санкцій. До того ж внесено також зміни до ЗЧ КК, – як результат у ч. 1 ст.96¹ надано нове законодавче визначення спеціальної конфіскації.

«Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених цим Кодексом, за умови вчинення умисного злочину або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною цього Кодексу, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а так само передбаченою частиною першою статті 150, статтею 154, частинами другою і третьою статті 159-1, частиною першою статті 190, статтею 192, частиною першою статей 204, 209-1, 210, частинами першою і другою статей 212, 212-1, частиною першою статей 222, 229, 239-1, 239-2, частиною другою статті 244, частиною першою статей 248, 249, частинами першою і другою статті 300, частиною першою статей 301, 302, 310, 311, 313, 318, 319, 362, статтею 363, частиною першою статей 363-1, 364-1, 365-2 цього Кодексу».

Фактично саме на положеннях цього Закону і ґрунтується сучасне легальне (нормативне) розуміння спеціальної конфіскації, адже у подальшому до ст.ст. 96¹ та 96² внесено лише «косметичні» зміни Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [10], пов'язані із зміною понять «злочин» на поняття «кримінальне правопорушення» у тексті цих статей і не пов'язані зі зміною їх конструкції.

Водночас також слід відзначити, що пропонується нами назва третього періоду розвитку нормативної регламентації спеціальної конфіскації «Нормативно-правове регулювання спеціальної конфіскації на рівні Загальної частини Кримінального Кодексу 2001 року» володіє певною часткою умовності.

По-перше, це пов'язано із тим, що, як вбачається із наведеної вище еволюції змін до КК, навіть після 26.11.2015 р. положення про спеціальну конфіскацію залишалася у багатьох санкціях статей ОЧ КК і такі положення «видалялися» поступово.

По-друге, навіть зараз спеціальна конфіскація залишається прямо передбаченою у кримінально-правових санкціях (див. чинну редакцію ст. 204 КК).

Втім, наполягаємо на саме такій назві цього періоду з урахуванням таких аргументів:

а) Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення інституту спеціальної конфіскації з метою усунення корупційних ризиків при її застосуванні» запроваджено загальну модель *de lege ferenda* того, як повинна виглядати спеціальна конфіскація як нормативний інститут кримінального права України; у подальшому зміни до законодавства були спрямовані на те, щоб привести спеціальну конфіскацію у відповідність із такою моделлю;

б) «залишки» спеціальної конфіскації у кримінально-правових санкціях ОЧ КК протягом цього періоду є

підстави визнавати лише «рудиментом» та окремими непослідовними кроками законодавця: відмова від спеціальної конфіскації, яка протягом свого існування в кримінальному праві України (по суті ще із 1960 р.) завжди (за винятком останніх 6 років) перебувала у кримінально-правових санкціях, відбувається поступово.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи наведене вище, можна зробити такі висновки:

1. Спеціальна конфіскація не є принципово новим заходом кримінально-правового впливу у кримінальному праві України. Так чи інакше вона існувала із моменту набуття Україною незалежності: спочатку у вигляді окремих «архаїчних» проявів у кримінально-правових санкціях, згодом – у вигляді повноцінного інституту із відповідним нормативно-правовим регулюванням на рівні ЗЧ КК 2001 р.

2. Динаміка змін, пов'язаних із необхідністю врегулювання інституту спеціальної конфіскації, показує, що цей інститут наразі перебуває у стані реформування (із моменту доповнення КК ст.ст. 96¹ та 96² до них було внесено 6 змін).

3. Окремі зміни в правовій регламентації спеціальної конфіскації відзначаються непослідовністю, яка наявна і на сучасному стані нормативно-правового регулювання цього заходу кримінально-правового впливу. Це обумовлює необхідність подальших законодавчих змін.

4. З урахуванням еволюції розвитку нормативно-правового регулювання спеціальної конфіскації можна виділити три періоди її розвитку: нормативно-правове регулювання спеціальної конфіскації у кримінально-правових санкціях на рівні ОЧ КК 1960 р. та ОЧ КК 2001 р.; нормативно-правове регулювання спеціальної конфіскації як у санкціях статей ОЧ, так і на рівні ЗЧ КК 2001 р.; нормативно-правове регулювання спеціальної конфіскації на рівні ЗЧ КК 2001 р.

Список використаних джерел

1. Кондра О.Я. Проблеми правової природи спеціальної конфіскації у кримінально-правових санкціях. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2010. № 50. С. 276-286.

2. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>

3. Кримінальний Кодекс України (від статті 1 до статті 146) у редакції від 12 липня 1996 року: Закон України, прийнятий Верховною Радою Української РСР 28 грудня 1960 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05/ed19960712#Text>

4. Кримінальний Кодекс України (від статті 147 до статті 263) у редакції від 07 серпня 1996 р.: Закон України, прийнятий Верховною Радою Української РСР 28 грудня 1960 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2002-05/ed19960807#Text>

5. Кримінальний процесуальний кодекс України у редакції від 13.04.2012 року: Закон України № 4651-VI від 13 квітня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413#Text>

6. Кримінально-процесуальний Кодекс України (від статті 1 до статті 93¹): Закон України № 1001-05, прийнятий Верховною Радою Української РСР 28 грудня 1960 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text>

7. Орловська Н.А. Актуальні проблеми кримінально-

правового регулювання спеціальної конфіскації в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. № 2. С. 135-144.

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України № 1261-VII від 13 травня 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18#n22>

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції: Закон України № 731-VIII від 8 жовтня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-19#n24>

10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України № 2617-VIII від 22 листопада 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n228>

11. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення інституту спеціальної конфіскації з метою усунення корупційних ризиків при її застосуванні: Закон України № 770-VIII від 10 листопада 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-19#n6>

12. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України стосовно виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України № 222-VII від 18 квітня 2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-18#n9>

13. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації: Закон України № 1019-VIII від 18 лютого 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1019-19#n7>

14. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань: Закон України № 743-VIII від 03 листопада 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19#n140>

15. Про практику призначення судами кримінального покарання: постанова пленуму Верховного суду України № 7 від 24 жовтня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text>

16. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил: постанова пленуму Верховного суду України № 8 від 03 червня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05#Text>

17. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої Частини Кримінального кодексу України. *К.: Істна*. 2004. 504 с.

References

1. Kondra O.I. Problems of legal nature of special forfeiture in criminal sanctions. *Visnyk of Lviv University. Section of Law*. 2010. № 50. pp. 276-286. (in Ukrainian).

2. Constitution of Ukraine: the Law of Ukraine № 254k/96-VR June 28, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (in Ukrainian).

3. Criminal Code of Ukraine (including from Art. 1 to Art. 146) as amended 12 July 1996: the Law of Ukraine adopted by Verkhovna Rada of Ukrainian SSR December 28, 1960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05/ed19960712#Text> (in Ukrainian).

4. Criminal Code of Ukraine (including from Art. 147 to Art. 263) as amended 07 August 1996: the Law of Ukraine adopted by Verkhovna Rada of Ukrainian SSR December 28, 1960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2002-05/ed19960807#Text> (in Ukrainian).

5. Criminal Procedure Code of Ukraine as amended 13 April 2012: the Law of Ukraine № 4651-VI dated April 13,

2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20120413#Text> (in Ukrainian).

6. Criminal Procedure Code of Ukraine (including from Art. 1 to Art. 93¹): the Law of Ukraine № 1001-05 adopted by Verkhovna Rada of Ukrainian SSR December 28, 1960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05#Text> (in Ukrainian).

7. Orlovska N.A. Actual issues of criminal regulation of special forfeiture in Ukraine. *Bulletin of Didorenko E.O. Luhansk State University of Internal Affairs*. 2016. № 2. pp. 135-144. (in Ukrainian).

8. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine in the Sphere of State Anti-Corruption Policy in Connection with the Implementation of the Action Plan on Liberalization of the Visa Regime for Ukraine by the European Union: the Law of Ukraine № 1261-VII dated May 13, 2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18#n22> (in Ukrainian).

9. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Prevention and Counteraction of Political Corruption: the Law of Ukraine № 731-VIII dated October 8, 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-19#n24> (in Ukrainian).

10. On Modification of Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Simplification of Pre-Trial Investigation of Certain Categories of Criminal Offenses: the Law of Ukraine № 2617-VIII dated November 22, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n228> (in Ukrainian).

11. On Modification of the Criminal Code of Ukraine Concerning Improvement of Institute of Special Forfeiture for the Purpose of Elimination of Corruption Risks at its Application: the Law of Ukraine № 770-VIII dated November 10, 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-19#n6> (in

Ukrainian).

12. On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine Concerning the Implementation of the Action Plan on Liberalization of the Visa Regime for Ukraine by the European Union: the Law of Ukraine № 222-VII dated April 18, 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-18#n9> (in Ukrainian).

13. On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine to Implement the Recommendations Contained in the Sixth Report of the European Commission on the Status of Ukraine's Implementation of the Visa Liberalization Action Plan for Ukraine on Improving the Procedure for seizure of Property and the Institution of Special Forfeiture: the Law of Ukraine № 1019-VIII dated February 18, 2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1019-19#n7> (in Ukrainian).

14. On Prevention of Influence of Corruption Offenses on Results of Official Sport Competitions: the Law of Ukraine № 743-VIII dated November 3, 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19#n140> (in Ukrainian).

15. On the Law Enforcement Practice of Criminal Punishment by Courts: the Decision of plenum of Supreme Court of Ukraine № 7 dated October 24, 2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text> (in Ukrainian).

16. On judicial practice in cases of smuggling and violation of customs rules: the Decision of plenum of Supreme Court of Ukraine № 8 dated June 3, 2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05#Text> (in Ukrainian).

17. Khavroniuk M.I. Handbook of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine. *Kyiv: Istyna*. 2004. 504 p. (in Ukrainian).

Vadym SAMOILOV

chief specialist, National Agency on Corruption Prevention

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7332-1070>

e-mail: vsamoylov.98@gmail.com

GENESIS OF REGULATION OF SPECIAL FORFEITURE IN UKRAINE

Introduction. This paper analyzes the development of norms on the implementation of special forfeiture in Ukraine since its independence.

The purpose of the paper is determining the main periods of development of legal regulation of special forfeiture in Ukraine and highlighting the main features of each period.

Results. According to the criterion of development of features of structural placement of norms on special forfeiture in the Criminal Code of Ukraine, three main periods of regulation of the specified measure of criminal character are allocated. The main features of the first period of regulation of special forfeiture, which is the regulation of the implementation of the specified measure of criminal nature at the level of norms of the Special Parts of the Criminal Codes of Ukraine of 1960 and 2001, are characterized. The main problems concerning the law enforcement of the rules on special forfeiture, which arose in connection with the legislative approach to special forfeiture at this stage, are described. The peculiarities of the second period of development of regulation of special forfeiture are described, during which the latter was carried out at the level of both the General Part of the Criminal Code and its Special Part. The conflicts between the provisions of the General and Special Parts of the Criminal Code regarding special forfeiture that arose at this stage are described, as well as some inconsistent legislative steps to amend the provisions of the law on criminal liability relating to special forfeiture. The main features of the current stage of legal regulation of special forfeiture are described. The problems of making changes to the legislation related to the adoption of laws that do not take into account the peculiarities of the development of legal regulation of special forfeiture are described.

Conclusion. Relevant conclusions have been made, in particular, that special forfeiture, contrary to stereotypical views, is not a fundamentally new (implemented over the last decade) measure of a criminal nature in the criminal law of Ukraine. The stages of development of norms on special forfeiture are singled out. The chronological boundaries of each of the stages are set.

Keywords: special forfeiture, measure of criminal character, period of regulation